

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES

ВИПУСК 84. ТОМ 3
ISSUE 84. VOLUME 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

УДК 378.015.31:316.77-047.22:61-057.875
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-3-38>

Оксана СИДОРЕНКО,
orcid.org/0000-0002-9423-5964
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології та українознавства
Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
(Запоріжжя, Україна) oksana_sydorenko@ukr.net

Світлана КОЗИРЯЦЬКА,
orcid.org/0000-0003-4372-6082
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри культурології та українознавства
Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
(Запоріжжя, Україна) kozyriatska@gmail.com

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: СКЛАДОВІ Й КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто питання формування комунікативної компетентності як важливої складової професійної підготовки фахівців у системі вищої медичної освіти. Наголошено на важливості названої компетентності для становлення мовної особистості майбутнього медичного працівника та її ролі у створенні комунікативного іміджу фахівців галузі охорони здоров'я. Підкреслено, що підготовка лікаря зі сформованою комунікативною компетентністю є пролонгованим процесом та не відбувається в межах вивчення конкретної дисципліни. Встановлено, що формування комунікативної компетентності студентів у закладі вищої медичної освіти базується насамперед на застосуванні гуманістичного підходу в освіті та передбачає інтеграцію гуманітарних і спеціальних дисциплін відповідного змісту, впровадження елективних курсів комунікативного й психологічного спрямування, а також використання різноманітних методів і підходів. Визначено й обґрунтовано такі основні компоненти комунікативної компетентності майбутніх фахівців галузі охорони здоров'я: комунікативно-когнітивний, комунікативно-ціннісний, особистісно-комунікативний, поведінково-дієвий, емоційно-вольовий. Окреслено концептуальні засади формування названої компетентності в системі вищої медичної освіти, які, зокрема, мають базуватись на двох складових – мовленнєвій і психологічній. Навчальний вектор передбачає забезпечення знань норм української мови, законів і правил спілкування, риторики, передумов ефективного та неефективного спілкування, шляхів вирішення конфліктних ситуацій при комунікації; умінь доступно викладати інформацію, правильно трактувати отриману інформацію, уміння бути переконливим, логічно-послідовним у подачі інформації, емпатичним у вербальних і невербальних проявах, уміння зчитувати інформацію про психотип співрозмовника. Діагностичний вектор орієнтований на психодіагностику емоційно-вольової сфери студентів, що допоможе визначити орієнтири для їх подальшого саморозвитку, виробити вміння контрольованої і прогнозованої комунікації навіть в екстрених ситуаціях, які є частиною професії лікаря.

Ключові слова: система вищої медичної освіти, професійна підготовка фахівців, компоненти комунікативної компетентності, мовна особистість, комунікативний імідж.

Oksana SYDORENKO,
orcid.org/0000-0002-9423-5964
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Ukrainian Studies
Zaporizhzhya State Medical and Pharmaceutical University
(Zaporizhzhia, Ukraine) oksana_sydorenko@ukr.net

Svitlana KOZYRYATSKA,
orcid.org/0000-0003-4372-6082
Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Ukrainian Studies
Zaporizhzhya State Medical and Pharmaceutical University
(Zaporizhzhia, Ukraine) kozyriatska@gmail.com

FUTURE HEALTHCARE PROFESSIONAL'S COMMUNICATIVE COMPETENCE: COMPONENTS AND CONCEPTUAL PRINCIPLES OF ITS FORMATION IN THE MEDICAL EDUCATION SYSTEM

The article deals with the problem of communicative competence development as an important component of specialists' professional training in the higher medical education system. The communicative competence importance for the formation of the linguistic personality of a future medical specialist and its role in communicative persona of healthcare professionals are articulated. It is emphasized that the development of future doctor's communicative competence is a prolonged process and is not limited by the framework of a specific discipline. It has been defined that the formation of students' communicative competence in a higher medical education institution is based primarily on the application of a humanistic approach in education and involves the integration of humanitarian and special disciplines of appropriate content, the introduction of elective courses of a communicative and psychological nature, as well as the use of various methods and approaches. The communicative and cognitive, communicative and value, personal and communicative, behavioral and actional, emotional and volitional components of the future healthcare professionals' communicative competence have been outlined and substantiated. The conceptual principles of the communicative competence formation in the higher medical education system and their integration with speech and psychological component are outlined. The educational vector provides knowledge of Ukrainian language norms, laws and rules of communication, prerequisites for effective and ineffective communication, ways to resolve conflict situations during communication; the abilities to present information in an accessible manner; to interpret correctly the information received, to be convincing, logically consistent in presenting information, empathetic in verbal and non-verbal manifestations, to understand information about the psychotype of the interlocutor. The diagnostic vector is focused on psychodiagnostics of the students' emotional and volitional sphere, it will help determine guidelines for their further self-development, improve the skills of controlled and predictable communication even in emergency situations, which are part of the medical profession.

Key words: system of higher medical education, professional training of specialists, components of communicative competence, linguistic personality, communicative image.

Постановка проблеми. Професія фахівців галузі охорони здоров'я передбачає роботу з людьми та, відповідно, активну комунікацію, тому важливою складовою їх фахової компетентності визначають комунікативну компетентність, завдяки якій можна вибудувати соціально-психологічну основу продуктивної взаємодії між лікарем і пацієнтом, лікарем та родичами пацієнта, між фармацевтом та відвідувачами аптек, фармацевтом або лікарем та його колегами й адміністрацією тощо. Високий рівень комунікативних навичок «сприяє інтенсивному включенню особистості у виробничу діяльність та забезпечує її якісний результат» (Альохіна, 2013).

Аналіз досліджень. Вивчення компетентного підходу в освітній сфері залишається пріоритетним із часів його запровадження, особливо актуальною в науковому полі досліджень є тема формування ключових компетентностей майбутніх фахівців, зокрема комунікативної. Оскільки комунікативна компетентність є багатоспектним явищем, то вчені зосереджуються у своїх розвідках на окремих її проблемах. Так, у працях Ф. Бацевича, Н. Голуб, С. Шабат-Савки, Н. Харченко, Л. Мамчур, О. Кравченко-Дзондза, А. Поліщук акцентовано увагу на вивченні мовленнєвої та комунікативної діяльності, формуванні комунікативної компетентності, психології мовлення. Специфіка формування комунікативної компетентності у майбутніх фахівців різних спеціальностей представлена у доробку Н. Арістової, Н. Носо-

вель, М. Заброцького, З. Бакум, В. Черевко тощо. Формуванню комунікативної культури освітян (у взаємодії «викладач–студент») як одному з важливих аспектів підготовки студентів присвячена праця І. Дубровіної, Н. Козакової та О. Юр'єва (Дубровіна, Казакова, Юр'єв, 2022). Цікавими в контексті нашого дослідження є погляди Л. Гребенюк, І. Дубровіної та Н. Аніщенко, які вивчають проблеми формування комунікативної компетентності студентів у просторі вищої школи. Зокрема, важливими є положення щодо чинників формування професійно-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, які визначають науковці, пов'язуючи це не лише з лише діагностикою знань, умінь та комунікативних навичок, але й і з такими важливими психологічними аспектами, як спрямованість особистості, вибір ціннісних орієнтацій тощо (Гребенюк, Дубровіна, Аніщенко, 2023).

Мета статті. Визначити й обґрунтувати основні компоненти комунікативної компетентності майбутніх фахівців галузі охорони здоров'я та виокремити концептуальні засади її формування в системі вищої медичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Оскільки спілкування (або ж комунікація) відіграє поліфункціональну роль у житті та діяльності будь-якої людини, є стимулювальним фактором для її особистісного розвитку та суспільної реалізації, у парадигмі професійної компетентності висококваліфікованого фахівця викристалізовується необхідність існування комунікативної компетент-

ності, яка апіорі стає фундаментально значущою й для медичної галузі зокрема.

Підготовка лікаря зі сформованою комунікативною компетентністю не відбувається в межах вивчення якоїсь конкретної дисципліни, вона не обмежена лише хронологічними рамками навчання, це процес постійнотривалий. Однак закласти розуміння спілкування як системи, засвоїти теоретико-практичний базис комунікації – це прерогатива системи освіти в медичному навчальному закладі. Власне тому цілеспрямована підготовка мовної особистості майбутнього медика, скерування його до грамотної мовленнєвої діяльності, культури спілкування триває протягом усього періоду навчання. Якщо раніше комунікативна майстерність була одним із багатьох завдань при вивченні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», то зараз, спираючись на узагальнення Н. Альохіної щодо комунікативних умінь, а саме умінь вербального та невербального спілкування, умінь соціальної перцепції, умінь розподіляти увагу, прогнозувати реакцію партнера по спілкуванню, керувати своєю поведінкою під час спілкування, завдяки вибірковим дисциплінам ця робота набуває комплексного характеру, вибудовується завдяки наскрізній міждисциплінарній парадигмі. Так, досягненню високого рівня володіння комунікативною компетентністю сприяє гуманітарна складова в освіті, а саме вивчення «Педагогіки та психології», «Психології спілкування», «Основ психології», «Соціальної психології», «Теорії та практики професійної мовної комунікації», «Культури спілкування», «Культури наукової мови», «Культури спілкування фізичного терапевта», «Основ християнської етики і моралі», «Історії України та української культури».

Вивчення дисциплін має відбуватись у контексті гуманістичного підходу в освіті, що передбачає з-поміж іншого активну діалогічну взаємодію між викладачем і студентом, а відтак, формування високого рівня комунікативних навичок. Важливість діалогу в контексті формування культури спілкування майбутнього фахівця з-поміж іншого впливає також з того, що суб'єкт не лише здійснює певну інтеріоризацію, а й сам при цьому створює рівність співрозмовників, накреслює шанобливе ставлення до партнера по спілкуванню (Стрижаков, 2023). Для цього важливим є застосування дискусійного підходу, що дає змогу студентам навчитися вправно вибудовувати діалог, наводити аргументацію, логічно-послідовно й чітко викладати свої погляди. Проте якщо кінцеві цілі комунікативної компетентності цілком

виразно простежуються, прописані в нормативній документації, то щодо логічно вираженого, чітко структурованого підходу в роботі над досягненням визначеної мети виникають труднощі. Спілкування трактується як складна інтегративна система, тому і його вивчення, опанування, має здійснюватися системно. Багато дослідників працюють над узгодженням моделі комунікативної компетентності, у якій би кожен компонент був змістовно обґрунтований і доповнював інші. Однак єдина структура так і відсутня на сьогодні, попри те, що за своєю сутністю всі пропонувані моделі подібні і мають виразні точки перетину.

Відтак, екстраполюючи узагальнення дослідників щодо компонентів комунікативної компетентності (Максименко, Заброцький, 2005; Павленко, 2005; Кайдалова, 2010; Альохіна, 2013; Семенов, 2013; Корильчук, Боровик, 2023; Кішук, Лешук, 2023), пропонуємо певне обґрунтування її компонентів, виходячи з досвіду роботи в медичному закладі вищої освіти, що максимально відображає професійні, світоглядні, морально-етичні цінності фахівців галузі охорони здоров'я, узгоджується з предметними компетентностями. Отже, на підставі наукових візій на проблему структурування комунікативної компетентності педагогів, філологів, психологів виділяємо такі її компоненти:

Комунікативно-когнітивний. Він передбачає володіння теоретичними знаннями, зокрема норм української мови, законів і правил спілкування, риторики, передумов ефективного та неефективного спілкування, шляхів вирішення конфліктних ситуацій при комунікації тощо. Вони формують своєрідний банк знань, якими комунікатор за відповідних умов зможе скористатися в комунікативній діяльності задля досягнення поставлених цілей. Змістова наповненість цього компонента забезпечується, перш за все, вивченням «Української мови (за професійним спрямуванням)», адже необхідну базу мовленнєвих знань студенти здобувають насамперед виконуючи вправи на редагування, тестові завдання, спрямовані на особливості слововживання, культуру мовлення тощо. Тобто студент, який має високий рівень комунікативної компетентності, «володіє виражальним багатством мови, продукує її в різних життєвих ситуаціях...» (Пентилук, 2011: 59).

Дисципліни «Культура спілкування», «Теорія та практика професійної мовної комунікації», «Культура спілкування фізичного терапевта» формують теоретичне підґрунтя розуміння комунікації, вербальних і позавербальних засобів вираження думки, обґрунтованості засобів фор-

мування свідомої особистості, а також увиразнюють поінформованість про вплив етнокультурного чинника на перебіг комунікативного акту.

Вміння «зчитувати» інформацію про психотип співрозмовника, розумітися на індивідуально-психологічних та психофізіологічних особливостях, що є вагомим інструментом побудови ефективного спілкування, забезпечують такі дисципліни, як «Педагогіка та психологія» та «Психологія спілкування». Ці теоретичні знання дають змогу студентам зрозуміти специфіку комунікативної діяльності майбутньої професійної сфери.

При формуванні комунікативної компетентності завжди необхідно пам'ятати про етичні норми та моральні принципи, на яких власне і має вибудовуватися міжособистісне спілкування, що в глобальних масштабах забезпечує діалог культур та релігійних світоглядів. Морально-етична культура комунікації оперує категоріями рівності, уважності, делікатності, поваги, тактовності, які нівелюють труднощі в процесі порозуміння між людьми. Осягнення принципів етичного і морального спілкування забезпечує вивчення онлайн-курсу «Основи християнської етики і моралі». Завдяки цій дисципліні майбутні лікарі будуть вчитися обстоювати свої погляди як фахівці, виходячи з професійних знань, медичних потреб людини, однак не заперечуючи при цьому духовний зміст християнської моралі, яка є універсальною за своєю роллю та змістом та на якій базуються положення деонтології й біоетики. Це забезпечує розвиток освітньої активності, коли студенти спираються на власний досвід, з урахуванням їх індивідуальних особливостей, а також активізує сприйняття, формує активну самостійну позицію.

Комунікативно-ціннісний. Цей компонент актуалізує роботу над спонуканням потреб в оволодінні комунікативною діяльністю. Професія лікаря або фармацевта передбачає спілкування в системі «людина-людина», тому працівники цієї сфери апріорі мають бути мотивованими на успішну та продуктивну комунікацію, налагодження ефективного контакту зі співрозмовниками, адже мовлення тут слугує не лише як засіб передачі інформації, але і як інструмент впливу. Відтак, у фокусі уваги мають перебувати не лише загальна грамотність мовлення відповідно до норм сучасної української літературної мови, але і спроможність правильно зрозуміти отриману інформацію, вміння доступно викладати інформацію (зрозумілість для пацієнта, неперевантаженість медичними термінами), уміння бути переконливим, логічно-послідовним у подачі інформації, емпатичним у вербальних і невербальних про-

явах. Саме ці якості й забезпечує вивчення таких дисциплін, як «Українська мова (за професійним спілкуванням)», «Культура спілкування», «Психологія спілкування», «Соціальна психологія».

При цьому погоджуємось із О. Семеног, що в процесі формування комунікативної компетентності як такої важливим є також культурологічний підхід, «що ґрунтується на аксіології – ученні про цінності та ціннісну структуру світу» (Семеног, 2013). На її думку, «цінності, виконуючи функцію стимулів, створюють умови для реалізації особистості» (Семеног, 2013). А відтак, такі дисципліни, як «Історія України та української культури», «Основи християнської етики і моралі» формують систему цінностей, через яку людина розкривається, виявляє навички вербального і невербального спілкування, що є складовими культури особистості. Вислів «Заговори, щоб я тебе побачив» не втрачає своєї актуальності і вказує на важливість комунікативного іміджу працівників галузі охорони здоров'я.

Під час викладання розгляданих дисциплін слід дотримуватись принципу комунікативної спрямованості, який орієнтований на розвиток дискурсивних компетенцій як важливого компонента комунікативної компетентності, що є «важливою сполучною ланкою між мовою як системою знаків і символів (мовною компетентністю) і успішною комунікацією (комунікативною компетентністю)» (цит. за Хун, 2024). Це передбачає використання комунікативних завдань, наприклад, побудувати логічне висловлювання за заданою темою (з урахуванням комунікативної мети) і з використанням різних функціональних стилів; аргументувати, обґрунтувати чи спростувати вчинки, тези, заяви в ситуаційних задачах (з медичної сфери, психології чи християнської моралі). Відтак це сприяє формуванню психологічної стійкості, вміння адаптуватися до неочікуваних змін, що можуть супроводжувати комунікативний акт, відстоювати свої переконання.

3. Особистісно-комунікативний. На думку О. Семеног, він «поєднує комунікативні риси, комунікативні здібності, комунікативні уміння» (Семеног, 2013), а відтак, вважаємо, що цей компонент комунікативної компетентності фахівців сфери охорони здоров'я більше тяжіє до дисциплін, які ґрунтуються на знаннях психології («Основи психології», «Психологія спілкування», «Соціальна психологія»), та передбачає розуміння індивідуально-типологічних властивостей особистості, її структури й ідентичності. Тобто пропрацювання цього компонента має на меті розвинути такі особистісні здібності та якості, як

щирість, доброзичливість, справедливість, ініціативність, зібраність, толерантність, вихованість.

У підготовці майбутнього фахівця медичної галузі особливо значущими є такі презентанти особистісно-комунікативного компонента, як перцепція, ідентифікація, емпатія, рефлексія, формування яких відбувається і в контексті предметних компетентностей. Мета спілкування медичного працівника буде досягнутою лише за умови, коли відбудеться ефективне міжособистісне пізнання та сприйняття і виокремлення тих якісних характеристик співрозмовника, які стимулюватимуть інтерес до нього, тобто коли буде задіяно механізм перцепції. Установлене взаєморозуміння запускає процеси ідентифікації (намагання уявити себе на місці співрозмовника), емпатії (прагнення зрозуміти опонента на емоційному рівні) та рефлексії (спроба усвідомити комунікатором як його сприймають інші учасники комунікативного акту).

Зауважимо, що деякі дослідники у своїх структурних моделях комунікативної особистості виділяють як окремий компонент перцепцію, ідентифікацію, емпатію та рефлексію. Відтак, вивчення зазначених курсів дає змогу досягнути комунікативну природу спілкування, розглядаючи його як інтерактивний, комунікативний і перцептивний процес, а також тонкощі міжособистісних і суспільних відносин, типи конфліктів та конфліктних особистостей, що дає змогу виробити вміння слухати, виконувати різні соціальні ролі, здатність налагоджувати контакт зі співрозмовником, здійснювати самоконтроль при комунікації, бути організованим.

4. Поведінково-дієвий компонент. Він передбачає «формування й розвиток творчих здібностей» (Семенов, 2013), а відтак відзначимо, що покращенню комунікативної компетентності та формуванню мовної особистості сприятиме індивідуальне виконання вправ різного рівня складності на заняттях з «Української мови (за професійним спрямуванням)».

По-перше, виконання тестів, адже це насамперед формує аналітичне мислення, творчий підхід до вирішення мовних завдань, який змінюється репродуктивним підходом. По-друге, робота студентів з науковими (фаховими) текстами, що дадуть змогу виробити навички аналітико-синтетичної роботи, адже передбачає їх анотування, реферування, виокремлення основних тез, рецензування, редагування, аналіз отриманих результатів. По-третє, підготовка й виголошення доповідей з вузької медичної проблематики, що фахово орієнтує студентів на застосування термінологічного апарату, виробляє навички публіч-

ного виступу, розвиває ораторські здібності. Підготовка презентації для доповіді також орієнтована на формування навичок аналітико-синтетичної роботи з текстами, адже студент має навчитися виокремлювати головне, «стискати» матеріал до встановленого обсягу презентації та розраховувати хронометраж доповіді з огляду на регламент. Такі види робіт дадуть змогу викладачеві побачити увесь спектр комунікативних знань та вмінь студентів, адже це і вміння «зачепити», зацікавити аудиторію, втримати її увагу, залучати слухачів до дискусії, ставити самостійно сформувані присутні запитання за виголошуваним матеріалом з метою перевірки знань і компетенції аудиторії. По-четверте, пролонгована робота з текстом, коли студент отримує на початку вивчення дисципліни текст і працює з ним впродовж усього вивчення курсу. Залежно від теми кожного наступного заняття студент виконує ті чи інші завдання, наприклад, редагує текст з урахуванням лексичних норм української мови; працює з функціональними стилями мовлення (науковий, публіцистичний, художній), коли потрібно трансформувати текст, надавши йому ознак відповідного стилю; підбирає до іншомовних слів, використаних у тексті, українські відповідники, вчиться використовувати або замінити в тексті синоніми, діалектизми, професіоналізми тощо.

Окрім умінь творчо послуговуватися засобами мови, поведінково-дієвий компонент орієнтований на формування таких комунікативних умінь і навичок, як урівноваженість, організованість, стійкий інтерес до об'єкта вивчення, а також здатність займатися самоосвітою. Комунікативний акт – це не лише діяльність у межах стандартної ситуації, адже компетентна особистість має оперативно діяти за нестандартних обставин, справляти враження і використовувати засоби маніпулювання, тобто швидко і ефективно налагоджувати особистісно-орієнтований процес спілкування. Забезпечують оволодіння цими знаннями та практиками такі дисципліни, як «Педагогіка та психологія», «Психологія спілкування», «Соціальна психологія», дисципліни, які вивчають мовну комунікацію («Теорія та практика професійної мовної комунікації», «Культура спілкування», «Культура наукової мови», «Культура спілкування фізичного терапевта»).

5. Емоційно-вольовий компонент, який виокремлюють деякі науковці, досліджуючи структурну організацію комунікативної компетентності. Зважаючи на те, що комунікативна діяльність потребує вольової саморегуляції, розвиненого емоційного інтелекту, особливо коли йдеться про

представника медичної галузі, вважаємо за необхідне теж декларувати його як самостійну складову.

Емоційно-вольова сфера та здатність її корегувати забезпечують налагодження комфортного спілкування, сприятливого мікроклімату між його учасниками. Важливо в роботі зі студентами-медиками під час вивчення циклу дисциплін із психології займатися психодіагностикою їхньої емоційно-вольової сфери, аби вони визначили орієнтири для подальшого саморозвитку, оскільки вміння володіти і керувати власними емоціями – це не лише контрольована і прогнозована комунікація, а й важливі професійні якості, самоконтроль в екстрених ситуаціях тощо.

Висновки. Отже, комунікативна компетентність є фундаментальною компетентністю в системі професійних компетентностей майбутніх фахівців медичної галузі. Її формування є складним щодо змістового наповнення і динамічним та довготривалим процесом, чим пояснюється відсутність чіткого розуміння її компонентної структури. Крім того, сутнісне розуміння комунікативної компетентності залежить багато в чому від ідеології професії, професійно важливих рис. У зв'язку з цим, дослідження змісту, суті та структури комунікативної компетентності ще довгий час залишатимуться актуальними в науковому полі педагогіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альохіна Н. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 40(2). С. 51–55.
2. Гребенюк Л. В., Дубровіна І. В., Аніщенко Н. В. Чинники формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2023. №4(91). С. 56–61.
3. Дубровіна І., Казакова Н., Юр'єв О. Формування комунікативної культури освітян як основа суб'єкт-суб'єктної взаємодії «викладач – студент». *Перспективи та інновації науки*. 2022. №4(9). С. 104–118.
4. Кайдалова Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія. Харків : НФаУ, 2010. 364 с.
5. Корильчук Н. І., Боровик І. О. Особливості формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів у контексті викладання вибіркових дисциплін. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. №13(27). С. 559–567.
6. Кішук, В., Лешук, Г. Формування професійно-комунікативної компетентності фахівців медичного профілю в умовах ускладнення соціально-професійних взаємодій. *Social Work and Education*, 2023. Vol. 10, №2. Р. 232–241.
7. Максименко С. Д., Заброцький М. М. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування). Київ : Главник, 2005. 112 с.
8. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2005. 40 с.
9. Пентилюк М. І. Теоретичні орієнтири сучасної української лінгводидактики. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики* : зб. ст. Київ : Ленвіт, 2011. С. 6–16.
10. Семенов О. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. Кривий Ріг, 2013. С. 266–270.
11. Стрижаков О. Спілкування та суспільні відносини. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький : Код, 2023. Вип. 3. С. 149–153.
12. Хун Ф. Дефінітивний аналіз поняття «дискурсивна компетентність менеджерів у сфері освіти». *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*, 2024. №1, С. 127–135.

REFERENCES

1. Alohina N. (2013) Formuvannnia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv. Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity [Formation of communicative competence of future specialists. Problems of modern pedagogical education. Pedagogy and psychology]. *Pedahohika i psykholohiia*, 40(2). P. 51–55. [in Ukrainian]
2. Hrebeniuk, L., Dubrovina, I. & Anishchenko, N. (2003) Chynnyky formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity. [Factors of formation of communicative competence of higher education students]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*, No. 4(91). P. 56–61. [in Ukrainian]
3. Dubrovina, I., Kazakova, N., & Yuriev, O. (2022). Formuvannia komunikatyvnoi kultury osvitian yak osnova subiekt-subiektnoi vzaiemodii «vykladach – student». [Formation of teachers' communication culture as the basis for subject-subject interaction «teacher – student»]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 4(9). P. 104–118. [in Ukrainian]
4. Kaidalova, L. H. (2010) *Profesiina pidhotovka maibutnix fakhivtsiv farmatsevychnoho profilu u vyshchyykh navchalnykh zakladyakh* [Professional training of future pharmaceutical specialists in higher educational institutions]. Kharkiv. [in Ukrainian]
5. Korylchuk, N. I., & Borovyk, I. O. (2023) Osoblyvosti formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnix likariv u konteksti vykladannia vybirkovykh dystsyplin [Peculiarities of formation of future doctors' communicative competence in the context of teaching elective disciplines]. *Nauka i tekhnika sohodni*. No. 13(27). P. 559–567. [in Ukrainian]
6. Kischuk V., & Leshchuk, H. (2023) Formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv medychnoho profilu v umovakh uskladnennia sotsialno-profesiinykh vzaiemodii [Formation of professional communicative competence of medical profile specialists under conditions of complication of socialprofessional interactions]. *Social Work and Education*. Vol. 10, №2. P. 232–241. [in Ukrainian]

7. Maksymenko, S. D., & Zabrotskyi, M. M. (2005) *Tekhnolohiia spilkuвання (komunikatyvna kompetentnist uchytelia: sutnist i shliakhy formuvannia)* [Communication technology (teacher's communicative competence: essence and ways of formation)]. Kyiv. [in Ukrainian]
8. Pavlenko, O. O. (2005) *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii fakhivtsiv mytnoi sluzhby v systemi neperervnoi profesiinoi osvity* (Avtoref. dis... dokt. ped. nauk) [Forming Communicative Competency of Customs Officers under the System of Continual Professional Education] Dr. ped. sci. diss. Kyiv. [in Ukrainian]
9. Pentyliuk, M. I. (2011) Teoretychni oriientyry suchasnoi ukrainskoi linhovdydaktyky [Theoretical guidelines of modern Ukrainian language didactics]. *Aktualni problemy suchasnoi linhovdydaktyky*. Kyiv. P. 6–16. [in Ukrainian]
10. Semenog, O. M. (2013) Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv [Communicative competence formation of future economists: axiological approach]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*. Kryvyi Rih. P. 266–270. [in Ukrainian]
11. Stryzhakov, A. (2023). Spilkuвання ta suspilni vidnosyny. [Communication and social relations]. *Naukovi zapysky*, Vol. 3. P. 149–153. [in Ukrainian]
12. Hong, Fu (2024) Definityvnyi analiz poniattia «dyskursyvna kompetentnist menedzheriv u sferi osvity» [Definitive analysis of the concept “discourse competence of managers in the field of education”]. *Naukovi zapysky. Seriia «Psykhologo-pedahohichni nauky»*, No. 1, P. 127–135. [in Ukrainian]

Тамара ШКАРБАН, Орест ПОЛЩУК ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЧАСОВОЇ СЕМАНТИКИ В ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СТУСА.....	238
Оксана ШУМЕЙКО МИХАЙЛО ВОЗНЯК ЯК УПОРЯДНИК «УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКАЗІВ».....	245

ПЕДАГОГІКА

Nataliia SEMINIKHNYA, Olena LUTSENKO HOW TEACHER WELL-BEING SHAPES STUDENT MOTIVATION: THE ROLE OF IDENTITY AND SELF-EFFICACY.....	251
Юлія СЕРДЮЧЕНКО ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	259
Оксана СИДОРЕНКО, Світлана КОЗИРЯЦЬКА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: СКЛАДОВІ Й КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	264
Світлана СИЗОНОВА ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОМУ ЧИТАННЮ СТУДЕНТІВ ЗВО.....	271
Оксана СМАЛЬ, Ірина ОНИЩЕНКО ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ.....	278
Елеонора СТРИГА, Вікторія ШУЛЬГА ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДРАМАТИЗАЦІЇ НА УРОКАХ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ	284
Iryna TKACHENKO TEACHING CHOREOGRAPHY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE: INNOVATIVE ASPECTS.....	291
Анна УТІНА СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬФЕДЖІО ТА МУЗИЧНОЇ ГРАМОТИ: СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ.....	297
Анна ХОМИК РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	303
Ірина ЦЕБРІЙ, Антон ОРІЩЕНКО ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ШКОЛІ МАКСА ШЛОССБЕРГА.....	310
Lu JIE INTERCULTURAL DIALOGUE AS A MEANS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MUSICAL ARTISTS IN CHINA AND UKRAINE: EXCHANGE OF SUCCESSFUL EXPERIENCE.....	316
Людмила ЦИБУЛЬКО, Ігор БОЖЕНКО КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	322
Viktoriia SHUIENKO WAYS TO IMPROVE STUDENTS' CRITICAL THINKING SKILLS AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES.....	327
Олександр ШЕВЧЕНКО, Василь КАРИЧКОВСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ТЕХНОЛОГІЙ.....	332